

Draft Environmental Impact Statement

Infrastructure Improvements at the Yap International Airport and the Yap Seaport

Yap State, Federated States of Micronesia

Executive Summary (Yapese Version)

APRIL 2026

ID# EISX-007-USN-1775813621

Kan lem nag ni ngan pag ni dariy

**BIYANG U LAN E BABYOR NIBE WELIY MARNGAGEN E PINEN THABI
GA' FAN KO RE KE BABYOR NEY**

DAWOR NI FANA'

**BABYOREN NI MARNGAGEN E TIN RAYOG NI NGE MANGIL ARA KIREB
U DAKEN E BUUT, NGE DAY NGE NIFENG**

**TIN E MURWEL NBA SORFAN KO MAN'OG U SHIKOJO NGE GAMPEK
YAP STATE, FEDERATED STATES OF MICRONESIA**

APRIL 2026

Kan lem nag ni ngan pag ni dariy

BIYANG U LAN E BABYOR NIBE WELIY MARNGAGEN E PINEN THABI GA' FAN KO RE KE BABYOR NEY

DAWOR NI FANA' BABYOREN NI MARNGAGEN E TIN RAYOG NI NGE MANGIL ARA KIREB U DAKEN E BUUT, NGE DAY NGE NIFENG

TIN E MURWEL NBA SORFAN KO MAN'OG U SHIKOJO NGE GAMPEK

YAP STATE, FEDERATED STATES OF MICRONESIA

GATHON E RE BABYOR NEY

ES.1	Rogon e Murwel Ni Yibe Athpeg.....	1
ES.2	Fan E Murwel Ni Yibe Athpag Nge Faan Nib Tuuf.....	Error! Bookmark not defined.
ES.3	Rogon e Murwel ni Rayog ni Nge Thil	2
ES.3.1	Dab ni Murwel.....	2
ES.3.2	Rogon Ni Ra Thil E Murwel: Bin So'mon Ma Bin Ni Yib Aadag ni Ngan Fol Riq.....	2
ES.3.2.1	Fal' skul ni ngan taa nga tomren e murwel.....	7
ES.3.3	Boch Kanowaen.....	9
ES.4	Marngaagen e pi nen u maday nge daken e binaw ni kan changaar nga nge tin ni kan fanaa u napan ni yibe laem nag rogon e murwel ni ngan taa u Waab.....	9
ES.5	Rogon Ni Baa Rogon E Girdii Ni Gubin Ko Murwel.....	10
ES.6	Marngaagen Yagagan E Murwel Ni Faan Ra Yira Fol Ko Rogon E Murwel Ni Kan Weliy (Action Alternatives) Nge Nen Ni Baq Ni Rayog Ni Ngan Rrin	11

ROGON NI KAN YOLOY NI MUN NGAY E SASING, GRAPH NGE NUMBA KO RE KE BABYOR NEY

Figure ES-1	Athap ko mon'og ko kanawoo	ES-4
Figure ES-2	Rogon Ni Yibe Yog Ni Ngan Mo'nog Nag E Shikojo	ES-4
Figure ES-3	Man'og nag e Gampek	Error! Bookmark not defined.
Figure ES-4	Mker buut ni ngan ngongliy ko dubchol u Waneday I yib nga lay ..	Error! Bookmark not defined.

BIYANG U LAN E RE KE BABYOR NEY NIBE GAGYEL NAG BOCHE THIN ARA BOGI TEBEL NI NGE MOM NAG I NANGFAN E PINEN NIBAY KO RE KE BABYOR NEY.

Table ES-1	Rogon ni yibe yog ni ngan man'og nag e Shikojo	ES-2
Table ES-2	Rogon ni yibe yog ni ngan man'og nag e Gampe	ES-5
Table ES-3	Murwel u maday nib mun ngay e ker buut	ES- <u>7</u>
Table ES-4	Marngaagen Yagagan e Murwel	ES-11

Kan lem nag ni ngan pag ni dariy

EXECUTIVE SUMMARY

ES.1 Rogon e Murwel Ni Yibe Athpeg

Be athpeg e chongin e Department of War (DoW), reb e ofis u tan e am nu Mriken, ni nge ngongoliy boch e murwel u Waab nib sor fan ko Shikojo nge Gampek ni ngan mo'onog nag. Re ofis neq ko DoW e ba muun e U.S. Pacific Air Force, nge U.S. Pacific Fleet, nge U.S. Indo-Pacific Command nga tanggin. Rogon e murwel ni be athpeg e DoW ni ngan taq ko Shikojo nge Gampek e murwel ni nge mo'ognognag me ngongliy e tin banen ni ke kireb u Shikojo nge Gampek. Skojyo nge Gampek ni yibe mo'nognag e bfan ko am nu Waab nge DoW nu mriken ni nge yag ni ngar murwel gow ko galingineq ni dab ur magawon nigew yow. Yibe changar ngaa ni re murwel ne e ra tabab ko duw ni 2027 me maay ko duw ni 2035. Nel' banen ni yibe sap nga ni ir kenggin e re murwel neq ni yibe athpeg ni ngan taq:

1. Ngan mo'nog nag e Shikojo
2. Ngan mo'nog nag e Gampek
3. Ngan kirker e dubchool nu Waneday
4. Ngan fleg (fa ni nag) e magal ni ma powiiy e barkow u langan nge lanngin e dubchol nu Waneday)
5. Ngan mo'nog nag e kanawo ni yan u Shikojo nge madaa nga Gampek
6. Fal skul (training) ni nge taa e DoW nga tomren ni ke maay e tin baraaq e murwel ni ngan mo'nog nag e skojyo, Gampek, kanawoo, nge magal u Waneday

ES.2 Fan E Murwel Ni Yibe Athpag Nge Faan Nib Tuuf

Faan nibe athpeg e DoW ni ngan rrin e pi murwel neq e bochan ni nge mo'nog rogon e murwel ni ngeyag ni nga un taq u Shikojo nge Gampek, me nuuw nag napan ni nge par e Shikojo nge Gampek ni kurayog ii murwel riq/daken, mki yag ni nge un e DoW ii ngongoliy e tirok e murwel u Gampek nge u Shikojo ni dabi magawon nag rogon e tin ni baa e murwel rok u Waab ko galingineq. Yira mo'nog nag e Gampek nge Shikojo me yag ni nge un e DoW ii ngongoliy e pinen nib tuuf ni nge ngongoliy ko galingineq. U Shikojo e ra tuuf ni nga ii taa e DoW e annual aircraft training exercises (fal skul nib lag rogon nga rogon ii yan nag e skuki) riq. U Gampek e ra tuuf ni yag ni nge gatat laagruw e barkow nib gaa ko DoW nga. Yira ngongoliy e pi murwel neq nibaa u tanggin e re Proposed Action neq ma ra ayuweg e Navy nge Airforce ko am nu Mriken nge yag ni ngaar ngongoliyed e murwel rorad nib laagrogon ko military defense, humanitarian aid, nge military exercises ni yad ra taa u FSM ma dabir magawon nged rogon e murwel ni ma taa u Waab ko yugi neq.

Be athpeg e DoW ni ngan rin e pi murwel neq ni bochan e nge ayuweg rad ngar ngongoliyed e murwel rorad nib fan ko FSM ni kan muq ii dugliy u tanggin e motochiyal ni Title Three ko Compact of Free Association (CoFA). Compact of Free Association e ba guruy ii motochiyal ni ma gagyeg nag thaawun piyu mriken nga FSM nge piyu FSM nga mriken. Pi murwel neq ni be athpeg e DoW, e kub tuuf ni ngan muguliy ni bochan ni nge yag ni ngongoliy e DoW e murwel nib tuuf ni rrin u tanggin e motochiyal nu mriken ni Title 10 USC 9062 nge 8062 nibe dugliy ni DoW e btuuf ni ngaii par ni dumadil. Rogon e Shikojo nge Gampek ni baa u Waab e chineq e

dani gamog nga rogon nge gaangin e Shikojo nge Gampek nib tuuf ko DoW ni nge rrin e pinen nib tuuf ni nga ii rrin ni nge par nib dumadil.

ES.3 Rogon e Murwel ni Rayog ni Nge Thil

Rayog ni ra thil rogon e murwel ni yira taa nga rogon ni kan weliy u tanggin e Proposed Action. Laagruw rogon ni kan dugliy ni rayog ni ra thil e murwel (Bay yib marngagen u tanggin e Preferred Alternative (Alternative 1) nge Alternative 2). Gal neq e rogon e murwel ni bay fini yib marngagen e kan dugliy ni nge thil buchuw ko rogon e murwel ni yibe sap nga u tanggin e Proposed Action machne kura mad'eg e pineen fan ni yibe athpeg e pi murwel neq ni ngan taa u Waab. Yira yaliy rogon e murwel ni kan dugliy u tanggin e Alternative 1 nge Alternative 2, nge No Action Alternative (Dab ni Murwel), me gagiyal rogon ni yibe micheg yagagan e re Environmental Impact Statement (EIS) neq.

ES.3.1 Dab ni Murwel

Faan ra yira dugliy ni ngan fol ko bineq, No Action Alternative, ma arme dab ni murwel. Dariy reb e murwel ni yibe athpeg u tanggin e proposed action ni yira taa. Gubin e murwel ni be yib salpiyen ko DoW ma dab ni rrin. Dab ni mo'nog nag e Shikojo, Gampek, kanawo, nge magal u Waneday. Ma ku dabni ker e dubchol nu Waneday. Ku ra par e DoW ni ir e matnag rok piyu FSM, machne ra ii magawon rogon e ayuw ni rayog ni nga ur piyed nga Waab nge nga FSM. Faan ra dari reb e murwel ni yira taa (u tanggin e proposed action plan, alternative 1, fa alternative 2), ma dab ii taa salthaw e training u Waab ni faanra tinem e training e gathi training ni yima taa e chiney. Faanra yira fana e No Action Alternative ma dakuriy fan e Proposed Action. Fan ni yibe weliy marnagen e No Action Alternative e bochan ni gagiyal yigagen e murwel ni bay u tanggin e Proposed Action. Yira fanaq e No Action Alternative ma arme dabiyoq ni ngan yolow'eg boch e banen nib gagayal nib kireb ko Shikojo nge Gampek e chineq bi bod rogon ni be yog e EIS.

ES.3.2 Rogon Ni Ra Thil E Murwel: Bin So'mon Ma Bin Ni Yib Aadag ni Ngan Fol Riq

Figure ES-1 e be weliy marngagen athap ko mon'og ko kanawoo, Table ES-1 nge Figure ES-2 e be weliy marngagen e murwel ni ngan ngongoliy ko Shikojo. Table ES-2 nge Figure ES-3 e be weliy marngagen e murwel ni ngan ngongoliy ko Gampek. Table ES-3 nge Figure ES-4 e be weliy marngagen e yunginen ni ngan ker u Gampek nge tin banen ni ngan mo'nog nag ko ATON.

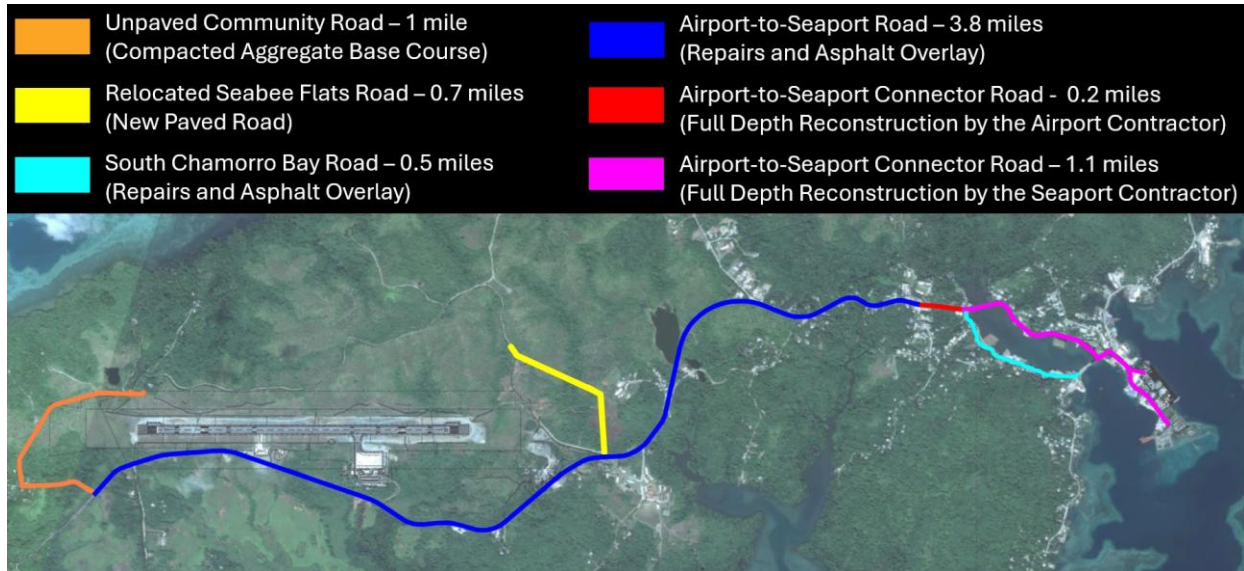

Figure ES-1 Athap ko mon'og ko kanawoo

Table ES-1 Rogon ni yibe yog ni ngan man'og nag e Shikojo

<i>Mon'ag</i>	<i>Pi nen ni ngan rin</i>
Ngan N'uw nag ea Runway ngea ngan Nun' Luwan ea Pavement	Reb ea 2,000 ft ea ngan nun' ko runway ko ban baqaray kongeak ko Shikojo, ngea reb ea 1,100 ft ea ngan nun' ko runway ko ban baqaray kongeal ko Shikojo (ningea puthuy ea bin baqaray ea 6,000 ft runway ko 9,1000 ft).
Gin ni ma Paer ea Skuki riy	Gin ni ma paer ea skuki riy ni bay u ban'eam ea runway kongeal ni 7.6 acre.
Gin ni ma Soen ea Skuki riy	Yira fal'eag rogon buyang nib biqech ningea soen ea skuki riy ni n'umngin ea 9,100 ft. Nib peeth ko runway.
Gin ni ma Fuel nag ea Skuki riy	Rea fuel storage ney ea bay ea pinsin riy ni 840,000 gallon. Ma ku bay reb ea fuel storage ni bay ea pinsin riy ni 250,000 gallon ni faan ea skuki ko solthaw.
Noqun ngea Yungin Baqaray ea Ban'ean ni yira Tay ea Training/Operation ko Solthaw riy	Noqun ko solthaw ni gubin ni 25,000 square ft, baraks ko airfield damage repair ni 3,000 square ft, noqun ko maintenance ni 7,500 square ft, biyangi ban'ean ni 15,000 square ft ni kan pich nag, biyangi ban'ean ni yira camp riy ni 4.5 acre ni bay ea mak'yung riy, biyangi ban'ean ni fean ea airfield operations ni 3.2 acre ni bay ea mak'yung riy, ngea biyang ni fan ea command ngea control ni 2,500 square ft ni bay ea mak'yung.
Togorbaq ko Solthaw	Rraen ni faan ea nifiy, seeng ko gamig, tin ni baqaray ea ban'ean ningea piqq ea ayuw u nap'an ea yokoq ni faqanra yu gube aw ea n'uw ni daer teal, yoror, biyangi ban'ean ni rayog ni ngan tay ea chugum ngay fa un feek ea chugum riy. Yira fal'eag rogon ea Shikojo ma ki yira ngongliy tin baqaray ban'ean nikea kireb ni faan ko yoko.
Kanawoq ni ngan Fal'eag rogon	Yira thilyeg man fal'eag rogon ea kanawoq ni yean nga Fan'aliliy (ara Seabee Flats Road) ni faan ea murwel ni bay ni tay ko Shikojo ni ngan n'uw nag ea runway ngea gin nibeas soen ea skuki riy. Kanawoq ni yib u Shikojo nga yaen ko gamkpek (Airport-to-Seaport Connector Road) ea ngan ngongliy min pich nag ni 3.8 mile. Ngan mon'ag ea kanawoq nga laen binaw ko ngal ko sikoyjo. Ngan ngongliy ni faan ko murwel ni yiba tay u Shikojo ma ku faan ko karro ninge mithmitheg ea teleamurwel ni yibea feek nga Shikojo ni 1 mile.

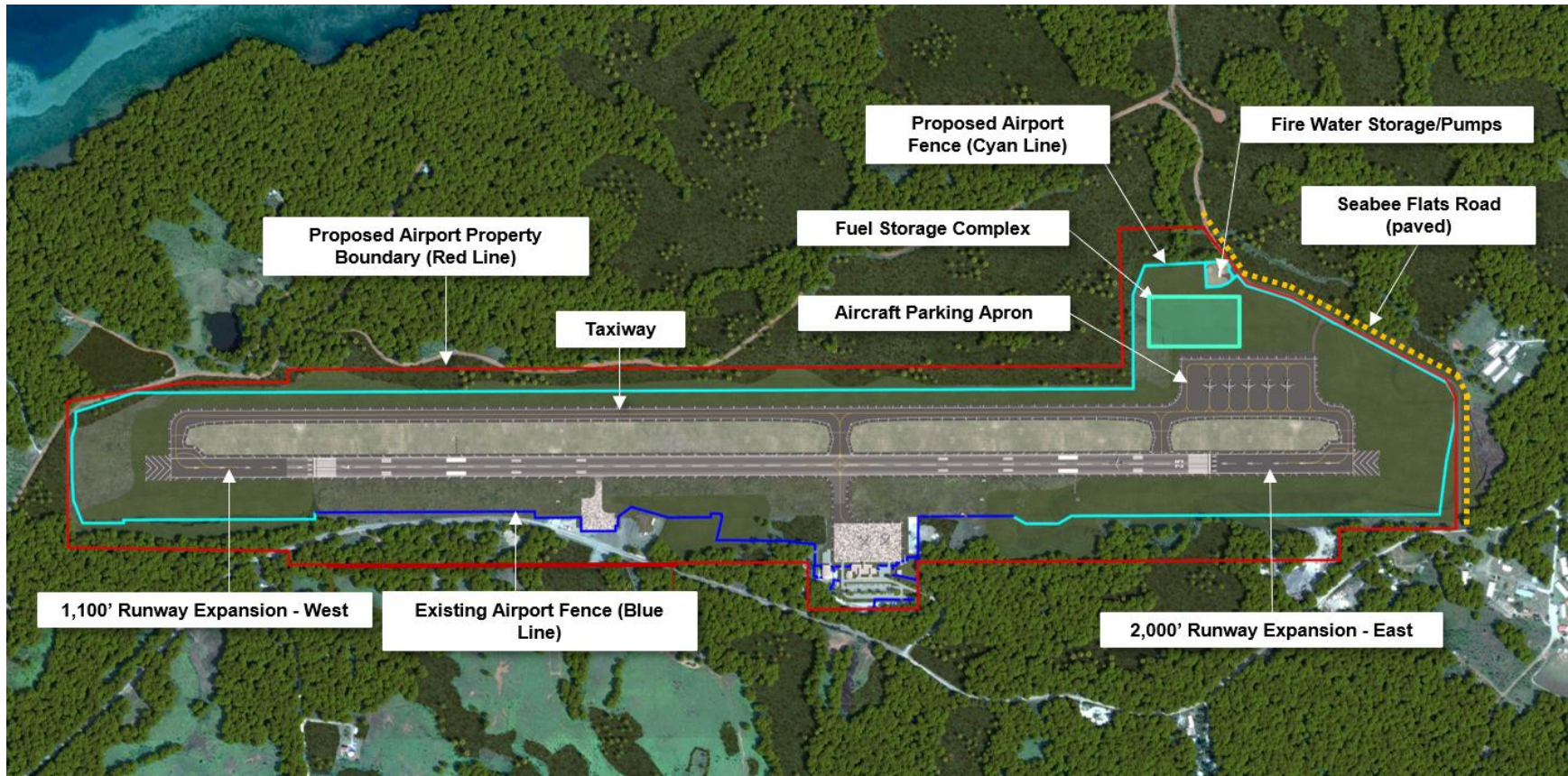

Figure ES-2 Rogon Ni Yibe Yog Ni Ngan Mo'nog Nag E Shikojo

Table ES-2 Rogon ni yibe yog ni ngan man'og nag e Gampek

Mo'nog	Marngagen
Ngan buthug e nu'un ni Tuna Warehouse mni fleg biyang ni ngan p'og e rran nga dkaney nge soko.	Nu'un ni Tuna Warehouse (ni ba dake 21,400 SF gaangin) e ngan buthug ya ngan pu'og e simen nib biech nga luwan nge yag ni ngan toy biyang ni rayog ni nga un pu'og e rran ri nga dkaney. Ngin ni ma pu'og e rran riq nga dkaney e baa ko yimuch ko wharf deck ni bay e chineq. Ko yimuch ko pi tigil e maluk neq e bay ni digey biyang ni nga'un chaariy e chugum nga.
Ngan bi'ech nag e wharf deck ma ngan tolang nag.	Ngan buthug e simen ni baa e chineq nge yugin e simen ni ke gagyal ni ke kireb. Ngan fleg e rumog ni nge tolang nag e wharf. Chinee e toIngin e wharf e +8.9ft mean lower low water (MLLW) ma ngan tolangnag ngan taa ko +9.5ft MLLW. Kan yaliy e pi nen u toben e re wharf neq ni ra gamog fa bayni thilyeg nge gamog ko bin baaraq e toIngin nib bi'ech.
Biyang e Gampek nib biech	Ngan toy ba Wharf ni 460 ft nuumngin, ni ba e rumog rii, ni ngan puthuy ko bin e wharf ni baa e chine. Bine e wharf nib bi'ech e ngan fleg ko pipe nib wasay, reinforced concrete caps, nge simen nib thilthil mit. Re wharf neq e ra chigog (dani kikiy), ba e magal riq, ma bay e seismic joint u thilin e bineq nib bi'ech e wharf nge bin e wharf ni baa e chineq. Seismic joint e ir e nge ayuweg e gali wharf neq ni nga ii gachgach biyang ma dabi kireb nag biyang)
Rumog ni bay u maday ni ir e yima yan nag e boch nga thilin ni nge dugliy ni dabki gachgach	Ngan reg e rumog nga maday ni ba dake 55ft ko ngol ko biin e wharf ni baa e chineq. Pi rumog neq e kan ngongoliy ko wasay ni yu ulung nge simen. Ra yib nge peth ko wharf deck. Ba catwalk ni 4ft e ir e ra puthuy.
Nen u dow e Gampek ni ma ayuweg e boch/barkow ni dabi kireb	Ngan chuweg e tin bollard nge fender system ni baa e chine ngan taa boch nib biech.
Yoror nge girdii'en e matnag	Ngan biech nag ma ngan thilyeg tigil e yoror ni baa ko yimuch ko Tuna warehouse ngan kanag ko ol'och (ba dake 30 ft.) nge yag ni nge yib tigil ba paa e kanawoo nib biech. Kiyra yin e garog nib biech ko baan ngek e wharf ni nuuw nag. Kiyra yin e yoror u dow/taaben e garog u baan Ngaek ni nge ayuw ii dugliy e girdii ni yug demtrug ni nge yib nga daken e Gampek.
Ngin ni nge par gathon e murwel riq ko ngiyal ni yad be murwel	Ngin bayii par gathon e murwel riq e ba chuchugur nga Sports Complex. Go'napan e 75 e girdii'en e murwel ni ra ii par u roq.
Gamig	Ngan n'eg gubin e fen gamig nge nen ni ma fna e gamig ni bay u langgin fa taaben e tuna warehouse. Nganib nit e transformer, meter, main breaker, distribution panel board, control panel ko magal, service connection ni yan ko security booth panel nib biech. Kiyra yib nit aa meeruk (8) e magal ni high mas light emitting diode (LED), pol, nge pol base.
Rogon ni ngan ker e buut me yag ni lul ara yan e raen/nuw riy nib mangil	Pi murwel neq ni yibe taa u roq ko wharf e yira ngongoliy ni yib kanawaen e rran ni bochan ni dab ii fek e rran e buut nga maday. Yira yib ni taa reb e stormwater management system ko bin nib biech e wharf ma bay ni biech nag e bin baa ko bin chine e wharf. Rraen ko yoko/nuuw ni gaa e bayii yan nga langgin e drain ngan treat nag mfin pag nge yan nga maday. Biney e stormwater system e reb e tin nib biech ni biyoor banen ni rayog ni nge rin ni dabiyoog ko bin e stormwater system ni baa u Gampek e chine.
Kanawoo ni yan nga Gampek nib biech	Ngan thilyeg daken e kanawo (existing asphalt) ni yan u Gampek nge madaa nga YCA intersection.
Raen ni rayog ii unum, sanitary sewer, nge Fuel	Dariy banen ni yira thilyeg ko tineq.

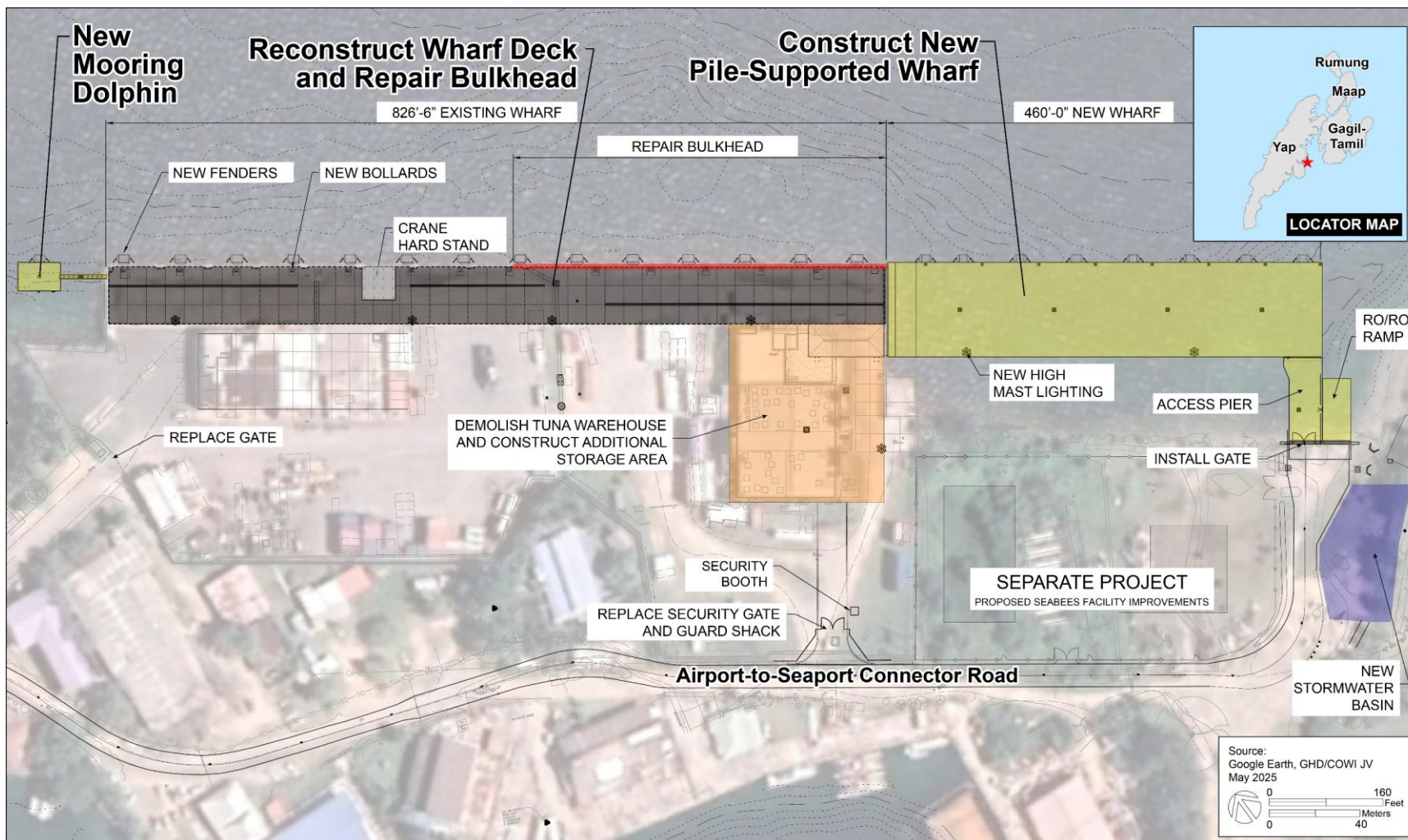

Figure ES-3 Man'og nag e Gampek

Table ES-3 Murwel u maday nib mun ngay e ker buut

<i>Pinen ni rogon e murwel</i>	<i>Marngaagen</i>
Fan	<p>Ba tuuf ni ngan kirker lan e dubchol nu Waneday nge yag ni nga ii yan e barkow nib gaa u len e dubchol (Bineq e banen nib a ko Yap State 2025-2034 Infrastructure Development Plan).</p> <p>Yibe susun nag ni gaangin yang e ngin ni ngan kirker e ba dake 6.8 acres ko na'. Yibe susun nag nib a dake 106,000 cubic yard e nen ni yira ker nga lang.</p> <p>Taaben e Gampek e kiyra ker nga ar nge taw ko napan -36ft MLLW. Ngin ni ma chael e barkow riq e yira ker nga ar nge taw ko -38 ft MLLW, ma langan e dubchol nu Waneday e yira ker nga ar nge taw ko -41ft MLLW.</p>
Rogon e murwel	<p>Backhoe fa clamshell dredge ni bay u daken e barge e ir e bay un murwel nga. Kubaa biyang e barge ni ra un ni ngan taaq e buut, yaan, lugoch (nen' ni kan ker nga lang, nga daken). Nug ni nge dugliy e ar ni dabki garer e yigoo ngiyal ni bfel rogon e day ni ngan murwel nga e yira murwel nga.</p>
Ngin ni ngan ulunguy e pinen ni kan kirker nga	<p>P'nen ni yibe ker nga lang e yira yan ni taa nga reb e angeg yang ii ni baaraa: Tamil, Rull (U taaben e faluw), baan ngaek ko taaban yu Nungoch, nge biyang nib biech ni baa u taaben e PTS (Yap State Public Transportation Site). Piyu Tamil nge Rull e yad ra fna e lugoch ni kan ker ko murwel rorad u lan e binaw rorad. Kiyra fanaa boch e pi neq ni kan ker nga lang ngan ngongoliy reb a public park nib biech u Nungoch.</p>

ES.3.2.1 Fal' skul ni ngan taa nga tomren e murwel.

Gampek nge Shikojo nu Waab e ra par nib milfan ngan tan paa e am nu Waab. U.S. DoW e be sap nga ni ra reb e duw ma taareb fa laagruw yay ni ra tuuf ni ngar murwel gad ko Gampek fa Shikojo nu Waab. Nuumngin ii napan biyay e pi murwel neq e napan angeg ii ragag e rran ara riliw nge meruk e rran u reb e duw (laagruw yay e murwel). Yibe gonpiy ni ra gaman laagruw miraay e gothon e salthaw nu mriken ni ra yib nga daken e nam ni fan ko pi murwel neq. Dariy gothon e pi murwel neq, ni girdii, skuki, ggan e tharawni ra par ngeyan nga wuruq e pi rran ni ke dugliy e salthaw ni ngan taa e pi murwel neq.

Murwel ni ra taa e DoW nib fan ko fal' skul nib tuuf rorad, e yad ra tamilangeg ii weliy ko chongin e am nu FSM nge am nu Waab ni bochan ni ngar gonpiyed mar tiyed talpen rogon ni ri chay me yoyowliy e DoW e murwel ni ma taq piyu Waab ni yu rran u Shikojo nge u Gampek. Tin baaraa e fal' skul ni ra taa e DoW u Shikojo e rayog ni ra un bukun e naam ngaa. Ra reb e rran ma rayog ni nge changaag e skuki ragag nge lal yay napan ni ba rran. Ra nep ma kurayog ni raa i changaag e skuki machne ke lich ko ragag nge lal.

Ra taa e DoW e training u Gampek, ma taareb e barkow e ra tuuf ni gatag nga dow e Gampek biyay e training. Yira mo'nog nag e Gampek me yag ni nga ii taa e DoW e training rok u Gampek ma kube yan e murwel u Gampek ni yu rran ni dabi magawon nag e training. Tin ni thaabi gaa e barkow ni ra tuuf ni nge gatag nga dow e Gampek e barkow ni 700 ft nuumngin. Machne rayog ni rayib e barkow ni biyoor ni baachig; beyan u rogon e murwel ni be taq e DoW.

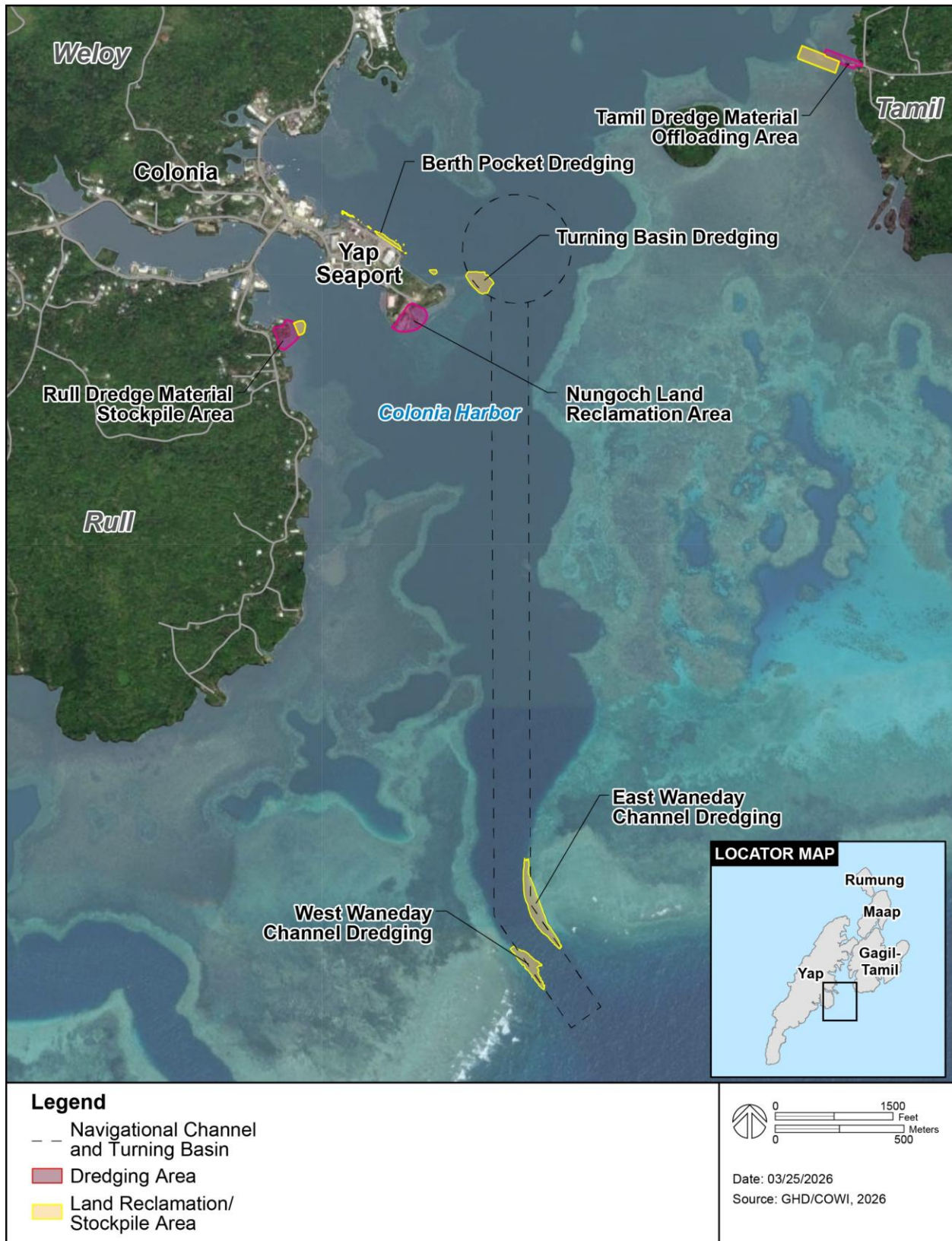

Figure ES-4 Mker buut ni ngan ngongliy ko dubchol u Waneday I yib nga lay

ES.3.3 Boch Kanowaen

Reb e rogon e murwel ni rayog ningan taq e kan yoloy ni gagayal nag rogon e murwel ni ngan taa u Shikojo nge Gampek. U tanggin e alternative 2, gubin rogon e murwel eba taareb rogon ko alternative 1, kemus ni nen nib thil e rogon ni ngan mo'nog nag e Shikojo nge Gampek. U tanggin e alternative 2 e ngin ni par e skuki riq ni baaq ko oloch ko nggin ni ma aw e skuki riq e kan kana iyan ko ngol ni napan 1,000ft ko ngin ni kan dugliy ni ngan toy riq u tanggin e preferred alternative plan 1. yira thilyeg e ngin ni nge par e skuki riq ni arogon ma ra ngochngoch napan ni ngeyib e skuki ko ngin ni yibe taa riq nge taw ko ngin ni rayog ni nge changag riq. Machne, yira thilyeg e ngin ni nge par e skuki riq, ma ba gaa rogon e murwel ni yira taa ko buutnga rogon e murwel ni yira taa ko buut u tanggin e preferred alternative plan.

U tanggin e alternative 2, e tin banen ni kanker ngalang e bay ni yin' nga len dubchol ni bay u taaben yu Waneday ma dabkun fek iyib nga arow. Ra dabkun fek e nen ni yibe ker nga aarow ma ra achichig pilwon e pi murwel neq machne arme dabiyog ni fana' e binaw nge flak e lugoch nge yan ni nge ayuweg rad ko murwel rorad u lan binaw.

Taabrogon rogon e training u tomren ni ke maay e murwel ni yira taa u tanggin e biney e plan ko rogon e training ni kan piq marngaagen u tanggin e Preferred plan.

ES.4 Marngaagen e pi nen u maday nge daken e binaw ni kan changaar nga nge tin ni kan fanaa u napan ni yibe laem nag rogon e murwel ni ngan taa u Waab

Re EIS neq e kan ngongoliy ni be fol ko motochiyal u tanggin e bin chineq e Section 161 ko Compact of Free Association Agreement ni ba u thilin e am nu mriken nge am nu Waab. Kube fol e re EIS neq ko pinen ni ke yog e am nu Waab ko babyor ni kar piyed ni fithngan e Yap State Operational Control Letter ni kan sign nga ko rofan ni March 25, 2025 ni piq u tanggin e Diplomatic Note DFA-LSR-113. FSM nge piyu Waab nge piyu mriken e kar puruuy gad ma kar dugliyed ni am nu mriken e raa ii changaar nga ko murwel ni ngan taa u FSM nge Waab ni wod rogon e murwel ni yima taa u yungi banen ni baa u taan paa e am nu Mriken. Faan ra nge sap piyu mriken ko murwel ni ngan taa u Waab nge FSM ni bod rogon e murwel ni yima taa u yungi banen ni baa u tan paa e am nu Mriken, ma arme ra fol e am nu mriken ko motochiyol ni baa u tanggin e National Environmental Policy Act (NEPA) ko 1969 (ni rogon ni baa e chinee) nge DoW NEPA Standard Operating Procedure ni kafingi ngongoliy e Am nu Mriken nge Am nu FSM, nge Am nu Waab

Gubin banen u maday nge arow ni btuuf ni ngan laem nag u napan ni yibe puruuy nag rogon e murwel ni ngan taa u Waab e yigoo ni changaar nga napan ni be ngongoliy e re EIS neq. Machne yigoo tin banen ni ra magawon nag rogon e tin ni be fanaa e girdii nu Waab u maday nge daken e binaw ni yibe gonopiy ni ra yoyowol ni bochan e re murwel neq ni ngan taa u Waab e iir e un changaar nga napan ni nduguliy rogon e pi murwel neq. Pi nen u daken e binaw nge maday ni un changar ngaq e: rogon daken e buut u arow, nge rogon e buut nge pi nen ni ma buch u fithik e buut, nge buut; nge rogon e ran ni yimaa fanaa ni baq; nge rogon e nifeng nge pinen u fithik e nifeng; nge rogon e yafas nu maday; nge rogon u yafas ni gubin u daken e binaw; nge rogon e pinen ni bagaa fan ko yalen; lingan e murwel; gaangin yang u daken binaw ni yira murwel riq fa ra magawon nag e murwel; lan e lang; naun nge tin banen ni kan muuq ii toy ni yibe fanaa ni yu

rran; pinen ni baa ni yima mlekaq riq; yafas ko girdii; chabngen fa dow ni yagagan e murwel ni yira maar ngaq fa ni madaad ngaq; nge rogon ni ma dugliy e sapliy e par u faileng. (P8 In 24-29)

Rogon urngin ii maargagen reb e pinee ni kan weliy marngaagen ko re EIS neq e papluw nga gelngin ni yibe gonpiy ni ra thilyeg e murwel rogon ni baq e chineq. Rogon ni kan dugliy ko bin biyuuw e pinee e ir e thaabi gaa fan ni ngan changar nga nge bin biyuuw e thaabi gel ni ra thil e yibee changar ko tin ko pinee ni ra thil ma ba mus fna gaa falngin e murwel ni ra yib. Falngin e murwel e kan dugliy nibe fol u rogon e murwel ni rayog ni ngan taa u tanggin e best management practices (BMP) nge SOPs. Ireraq e pinen ni kan changar nga me gagyal rogon yagagan reb e rogon e murwel nge reb (alternatives).

Rogon ni ra thil yaan nge rogon ii guu bugibanen nge rogon ni ra thil e yungii nen ni raayog ni nga ii yan e girdii nga ni yug demtrug e boch e banen ni un laem nag machne danir sap nga ni rib gaa fan nga rogon yagagan e murwel. Ere tiney e banen e dariy marngaagen ko re EIS neq.

ES.5 Rogon Ni Baa Rogon E Girdii Ni Gubin Ko Murwel

Ko roffan ni June 24, 2025 me taa e am nu FSM National Government marngaagen rogon e re EIS neq ni yibe athpeg ko Kaselelie Press, Volume 25, Issue No. 14. Re neq e ni taa ni thin nu mriken nge thin nu Waab. Re marngaagen e re EIS neq ntaq e be yog ko u'uw nge wi'in e yira taa e mulung riq nib fan ko girdii ni gubin. Ku ir e ram e ngin ntaq marngaagen e mulung nga ni yibe sap nga ni yira taa u laen e week u biyang ko July 7, 2025. Kubaa e babyor ni bay marngaagen e pi mulung neq riq ni un taq nga lang u daken e donguch (Colonia), nge u Rull, nge u Tamil.

Tin ni so'mon e mulung ni taq e ni taq ko rofan ni July 8, 2025 u Small Business Center nge rofan ni July 10, 2025 u Rull community (mulung e ni taq u Rull machne gathi yigoo piyu Rull e rayog ni nge yan ko mulung). Tin banen ni baadag e girdii ni gubin ni yog ni marngaagen e murwel e un fek ko July 8 nge madaa ko August 15, 2025 (re yar neq e bmuun reb e week nga ni ki yog e am ni ngkun piq).

Tin midig e mulung e ni taa u laen e week ko September 8, 2025. Tiney e mulung e ni taq u ECE u donguch (Colonia Early Childhood Education Conference Room) ko rofan ni September 9, 2025. Laagruw yay ntaq e mulung u Conference Room ko Council of Pilung. Rofan ni September 10, 2025 e ni taq fan ko girdii ko flak nu Tamil ma rofan ni September 11, 2025 e ni taq e mulung nib fan ko girdii ko flak nu Weloy. Kubaa reb e mulung ntaq ko September 11, 2025 u Miley Community Center nib fan ngak e girdii ko flak nu Rull. Yaneq e nuumngin ii napan ni un fek marngaagen e murwel ni baadag e girdii ni nge yog e September 9, 2025 nge madaa ko September 29, 2025.

Pinen ni kan kunuy ni ii weliy e girdii e baa ko Appendix B.

Gathi yigoo girdii ni yug girdii e un mada'eg. Ku baq e mulung ntaq nib mu'un gothon e Yap State Legislature nge pi chongin e am nu Waab ngaq. Tiney e mulung e un taq u thilin e pul ni July nge pul ni September me yan ii puluw ngaalan ni ku'un taq e tin baaram e mulung nib fan ko yug girdii. Pi chonggin e am nu Waab nmdaa nag e: Environmental Protection Agency, DPWT (nib muun e Division ko Wastewater Management, Sea Transportation, Airport nge Highway ngaq), Department ko Youth nge Civic Affairs (nib muun e ofis ko Historic Preservation Office nga), Department ko Resource nge Development (nib muun e Division ko Agriculture nge

Forestry nge Marine Resources Management ngaq), nge ofis ko Yap State Public Services Corporation. Kubaa e mulung ni taq ni un e chonggin e am nu FSM nga nib muun e Department ko Justice, Department ko Transportation, Communication nge Infrastructure, nge Department ko Resources nge Development ngaq.

ES.6 Marngaagen Yagagan E Murwel Ni Faan Ra Yira Fol Ko Rogon E Murwel Ni Kan Weliy (Action Alternatives) Nge Nen Ni Baq Ni Rayog Ni Ngan Rrin

Table ES-4 e be weliy marngaagen e murwel nge pi nen ni rayog ni ra buch ni bochan e murwel ni yira taa. Kubaa marngaagen e pi ne ni yibe changar ngaq ni ra buch ko Section 3.25 ko EIS.

Table ES-4 Marngaagen Yagagan e Murwel

<i>Nen ni Yibe Sap Ngaa</i>	<i>Rogon e nen ni ra buch nen ni yibe saap nga ni faan ra Dabin Murwel</i>	Alternative 1 - Bin So'mon e rogon e Murwel Ma Bin ni Ir e Yib Aadag		Alternative 2 – Bin Laagruw e rogon e Murwel ni kurayog ni Ngan Taa.	
		<i>Construction</i>	<i>Post-Construction</i>	<i>Construction</i>	<i>Post-Construction</i>
3.1 Daken e Binaw, Fithik e Buut nge pinen ni ma buch u fithik e buuk, nge Buut	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa
3.2 Ran nge rogon ni yima fna e ran	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	B'gaa falngin	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	B'gaa falngin
3.3 Rogon e nifeng nge pinen u fithik e nifeng	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb
3.4 Rogon e yafas nu maday	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb
3.5 Rogon u yafas ni gubin u daken e binaw	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb
3.6 Rogon e pinen ni bagaa fan ko yalen	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Dawori Dugil - Yibe son nag marngaagen rogon ni ngan fol ko yalen	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Dawori Dugil - Yibe son nag marngaagen rogon ni ngan fol ko yalen
3.7a Lingan e murwel u Shikojo	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb
3.7b Lingan e murwel u Gampek	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb

<i>Nen ni Yibe Sap Ngaa</i>	<i>Rogon e nen ni ra buch nen ni yibe saap nga ni faan ra Dabin Murwel</i>	Alternative 1 - Bin So'mon e rogon e Murwel Ma Bin ni Ir e Yib Aadag		Alternative 2 – Bin Laagruw e rogon e Murwel ni kurayog ni Ngan Taa.	
		<i>Construction</i>	<i>Post-Construction</i>	<i>Construction</i>	<i>Post-Construction</i>
3.8 Gaangin yang u daken binaw ni yira murwel riq fa ra magawon nag e murwel	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb
3.9 Lan e lang	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb
3.10 Naun nge tin banen ni kan muuq ii toy ni yibe fanaa ni yurran.	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gaa falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gaa falngin
3.11 Pinen ni baa ni yima mlekaq riq	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gaa falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	B'gaa falngin
3.12 Yafas ko girdii	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa
3.13 Chabngen fa dow ni yagagan e murwel ni yira maar ngaq fa ni madaad ngaq	B'gel ni rayog ni buch banen nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb
3.14 Rogon ni ma dugliy e sapliy e par u faileng.	Dariy banen ni ra kireb; Dariy falngin	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa	Yug dariy banen ni ra buch ni nib kireb	Yug dariy falngin nib gaa